

Sarrera

Denbora azkar joaten da, eta trebezia ikaragarria dugu iragan hurbila bera ere azkar ahazteko. Duela berrogeita hamar edo berrogeita bost urte gurean —Franco hilurren zela edo hil berritan— eta nazioartean ere puri-purian zeuden gaiak —artean mendebaldearen eta sobietar munduaren arteko *gerra hotza* indarrean—, erabat hilak ez baina baztertuak bai badaude.

Bizitzen ari garen COVID-19 koronabirusaren pandemiak oraindik, egia esan, sumatzen ez ditugun aldaketaren batzuk ekar ditzake, baina esan bezala, duela lauzpabost hamarkada kontzientziatuen eta borrokalarienen artean iraultza soziala burutan ateratzeko boladan zeuden pentsamenduak atzenduak ditugu, are garai hartan gogoan erabili genituenok ere, eta, jakina, zer esanik ez, garai haiek bizi ez dituzten belaunaldi eta gizabanako gazteagoek.

Liburu honetan barneratzea memoria-ariketa bat egitea da, besteak beste. Emilio Lopez Adanek ETAn egindako ibilbidea eta praktikarekin batera hark erreferentetzat hartutako pentsalarien ildoan garatutako pentsamenduaren nondik norakoak aletzen hasi aurretik, atariko gisa, egoki deritzot memoria kolektiboaren garrantzia eta batez ere berrogei urteko diktadura faxista-frankistaren ondotik memoria demokratikoaren axola berebizikoa azpimarratu duten autore zenbaiten ideia batzuk biltzeari.

José Vidal-Beneytok, esaterako, Jean Viarden liburu bati jarraituz, *Memoria democrática* deritzan liburuan, honela dio:

Pero la memoria colectiva no sólo «sirve para establecer la identidad de cada grupo sino que es el instrumento político (...) que contribuye a fijar las relaciones de poder entre ellos». De aquí el inevitable conflicto entre memorias en toda comunidad, de la que la excelente monografía de Rousso, sobre las «memorias partisanas», que proliferan en la historiografía francesa después de la Segunda Guerra Mundial, es un aleccionador ejemplo. Para la prevalencia definitiva de unas sobre otras, el proceso de su respectiva construcción —con la función que cumple, por una parte, la selección/objetivación/simbolización de los hechos y, por otra, la legitimación de los discursos rememorativos— es absolutamente determinante (Vidal-Beneyto, 2007: 136-137).

Aurrerago, honela zehazten du Vidal-Beneytok espainiarrek daukaten lantegia beren memoria demokratikoa finkatzeko:

Quienes venían del franquismo legalizaron a los que habían luchado contra él, aceptaron los principios y valores y juntos formaron la clase política actual [hemen ñabardura asko egin beharko lirateke, bereziki Euskal Herriari dagokionez]. Ahora sin fintas ni timos tienen que asumir su historia. No se trata de nostalgias seniles ni de anacrónicos ajustes de cuentas sino de fundar definitivamente en ella nuestra identidad democrática.

Por eso hay que preservar todo lo que alimente nuestra memoria democrática y estimular a que la hagan posible quienes fueron sus protagonistas. Antes de que desaparezcan (...). Hemos de acometer la tarea de acopiar y salvaguardar los materiales existentes y de producir otros nuevos, realizando entrevistas y videos, suscitando memorias y textos, promoviendo investigaciones y tesis, multiplicando las lecturas de una historia que no puede ser monopolio de los partidos (...). Todas ellas, sin duda alguna, legítimas, pero, por propia opción, parciales y partidarias, formando una constelación abierta y fragmentaria que exige ser colmada e integrada con muchas otras lecturas de esa misma realidad pasada que son por ello necesarias. Y que no se intranquilicen, por favor, los historiadores profesionales y no intenten achicar esta memoria colectiva pretendiendo que ya tenemos demasiados relatos y memorias, y que ya está todo «historiado» (...). No hay identidad que no esté anclada en un pasado. El deber colectivo de memoria, la obligación pública de constituir la corresponde al derecho individual de reclamarla, a la posibilidad personal de ejercerla. Sin timos ni trampas. El derecho a la memoria es uno de nuestros derechos esenciales. Del que no puede privárenos (*Ibid.*: 176-177).

Espainiakoa Euskal Herrira ekarrita, aldeak alde, eta ez dira txikiak, eta neure xumean, horrelako zerbait egin nahian dihardut nire lan guztiekin, gizabanakoei eskainitakoekin bezala 50eko hamarkadari eskainitakoekin. Guk ez daukagu, bestalde, historia gehiegi izatearen aitzakiarik gure memoria-eskubideari erantzun eta hura baliatu nahian iragan hurbilaren historia finkatzen eta osatzen ez enplegatzeke. Eta badakigu gure gisakoek egiten ez dutena beste batzuek egingo dutela bestelako asmo eta xedeekin.

Eta zergatik hautatu dut oraingoan Lopez Adan «Beltza»¹, iragan hurbilaren berreskuratze kultural honetarako? Joxe Azurmendik jarri ninduen haren bidean, eta ez zait damutzen lan honi ekin izana.

Hasteko, ondo dator gogora ekartzea Lopez Adanek bere azken liburuaren atarian Erri de Luca-ri ostu dion aipua: «*Kontatzen duen gaia baino txikiagoa izan ohi da idazlea. Istoria alde guztietatik eskapatzen zaiola erakutsi behar du, bakarrik haren zati mehe baten idazteko gauza dela nabaria utzirik*» (Lopez Adan, 2014a: 4). Nik ere hala aitortzen dut atariko honetan: Lopez Adanen obraren zati bat baino ez dut agertzen. Gaur arte bederatzi liburu eta liburuxka bat, eta berrehun artikulutik gora argitara eman ditu, horietarik asko aski luzeak. Testu andana horretan guztian ezinbestean aukerak egin behar izan ditut, eta zenbait lan baztertu.

---

1. Hemendik aurrera «Lopez Adan» bakarrik erabiliko dut. Anarkista gisa idatzi duenean «Beltza» izengoitia erabili du, eta, intelektual moduan idatzi duenean: Emilio Lopez Adan.

Eta, zer dago liburu honetan, bada? Aurkibidean, ikus daitekeen bezala, hiru partetan partitua da. Lehen partea, biolentzia politikoaren memorien gainekoa da.

Lopez Adanen jardueran alde ideologiko-intelektuala gailentzen da; gehiago izan da teorikoa ekintzailea baino²; hori esan orduko erantsi behar da, baina, alde teorikoa praktikarekin oso loturik garatu izan duela beti, eta, jakina, ez berak bakarrik, bere erreferentziek ere bai —bat itzal handikoa F. Krutwig—. Horregatik, batzuetan eragin handiagoa zuten esan dezagun Lopez Adan bezalako intelektualek militante ekintzaileen gainean, eta beste batzuetan, militante ekintzaileak ziren erabakiak hartzen zituztenak, teoriko-intelektualekin eta erakundearen barne-egiturekin kontatu gabe —batzar orokorra, biltzar ttipia, exekutiboa—.

Militantziari dagokionez, erabat harturik, 1964tik 1974ra ETAn militatu zuen³. Erakunde horretan sartze-irteteak ez zituen militante-txartelak egiaztatzen, eta, beraz, beste irizpide batzuei kasu egin behar, argitasun zerbait egiteko. Gauzak argiago zituelako eta militantzia aldetik antolatua zegoelako hain zuzen 1964ko urtea jo liteke erakundeko kide egin zen urtetzat.

Erakundean engaiatua noiz egon zen? Esan liteke 1966ko amaieratik 1968ko iraila arte. Biltzar Ttipiko kide izendatu zuten 1967an, ETaren V. Biltzarraren bigarren partean, Getarian egindakoan. Bi urte inguruko tarte horretan medikuntza-ikasketak utziak izan zituen, denbora erabat erakundearen zerbitzuan enplegatzeko. Ondotik, Bruselara erbesteratu zen beste batzuekin batean (1968ko udazkenean, etakide gailenak Bruselan J. Madariaga eta F. Krutwig ziren). Beste bospasei urtetan, 1973 arte, oso lotua egon zen erakundearen bizitzarekin.

Eta irteera noiz, eta nola, gertatu zen? Lehenik, ez zuen gutun publiko edo pribaturik idatzi erakundetik aldentzeko zituen arrazoen berri zehatza emanez. 1973-1974etan ez zeukan erakundean antolakuntza-ardurarik, eta militante libre gisa ibili zen. Inguruko bazihoala esan zien, eta Langile Fronteko jendearekin joan zen —haiek fronte militarrekoei egiten zizkieten kritikak: zentralismoa, aktibismoa eta langileen alderdiaren kalterako fronte nazionalaren aldeko jarrera nazionalista burges-txikia—. 1976ko hasieran itzuli zen Bruselatik Angelura.

LAIakoek edo Komando Autonomoetakoek haren ikusmoldeak erabili izan dituzte. LAIArekin harreman estua bai izan du, sorkuntza politiko-estrategikorako hausnarketan elkarri lagunduz, baina militantzia organikorik ez.

XX. mendeko 70eko hamarkadatik XXI. mendera etorri, Iparraldeko Abertzaleen Batasunaren «karta» edo militante-txartela izan du 2003tik 2012ra, hain zuzen ETak ABko militanteak «torturaren konplizeak» zirela esan zuenetik, ETaren

2. Honela jaso zuen Antoni Batista Viladrichen *Madariaga. De las armas a la palabra liburuan* (2007): «*DM dijo públicamente, años más tarde, que Txillardegi, Krutwig, Txabi Etxebarrieta, Beltza y Argala habían sido los teóricos más lúcidos de toda la historia de la organización*»; DM delako hori «De Madariaga», Julen Madariaga da (Batista, 2007: 130).

3. Puntu hauei buruz, Lopez Adanek berak eman dizkit argitasunak, 2014-06-08an igorritako posta elektronikoa batean. Hari buruzko beste testuetan, 1963-74 azaltzen da.

su-etena arte. Helburua: kaltegarritzat jotzen zuen ETaren estrategia armatuarentzat bukaera duin baten bila aritzea, ezker abertzalearen barnetik horretan ausartzen ziren adiskideen laguntzaile moduan. Hondarrik hondarrean, etika iraultzailea baztertu izana leporatzen zien etakideei; herriaren askatasunaren aldeko borrokara irten etxetik, herriaren sostengua bilatzetik aldendu, eta leninista autoritario zanpatzaile bilakatu izana.

Bigarren partean, berriz, iraultzaren eta bortxaren arteko harremanez Lopez Adanek aditzera emandakoak tolesten dira. Zerikusi handia dute gorago aipatu dugun etika iraultzailearekin. ETaren faseak ondo bereizten dira, frankismotik hasita, eta Lopez Adanen iritziak beste analista frantses eta amerikarrekin eta erkatzen dira. Asko markatu gaituen gai bati buruz argudio ugari, askatasun eta erantzukizunetik.

Hirugarren partean, zenbait gai jakingarri jorratzen dira: nazioa eta estatua, nazionalismoa eta humanismo unibertsala, demokrazia eta naziotasuna; Iraultza eta Hexagonoko nazio ukatuak; egungo esperantzak eta arazoak Ipar Euskal Herrian; Marx eta iraultza, Ezkerra Europan; Ezker Abertzalearen strategiaren analisia, eta negoziazioen nondik norakoena; intelektualaren zeregina: literatur erreferentziak eta intelektual hurbilak: F. Krutwig, M. Legasse, F. Likiniano, Txillardegia, Jon Mirande.

Iruzkinaz zipriztindu ditudan artikuluetan ematen diren argudioak eta egiten diren gogoetak oso argigarriak dira egun bizi dugun egoera sozioekonomikoa eta politiko-kultural-linguistikoa hobeki ulertzeko. Urteak eta hamarkadak ere iragan arren, ez dute interesik galdu. Irakurlea baieztapen hori ukatzera edo berrestera gonbidatzen dut, astiro irakurri ondotik.

Bizpahiru esalditan, honela laburbil liteke Lopez Adanen izaera eta ibilbidea, beharrik, burutugabea, jarraitzen baitu ideia gintzan, mintzagintzan eta idazgintzan: euskaltzale porrokatua, abertzale eta independentista, baina estatuaren etsai —estatua beti gutxiengo bat gehiengo bati nagusitzeko tresna zapaltzaile bat da Lopez Adanentzat—, eta horregatik, balizko euskal estatuaren aurkakoa, azken helburu gisa behinik behin; humanista, baina iraultzaile gisara, askapenerako bortxaren beharra onartzen duena; ezker abertzalearen munduan sortu, hezi eta hazia, baina ENAM gobernatu duen militarismo autoritarioaren aurka, eta ikusmolde libertarioa atxikiz beti, 70eko hamarkadaren hasieratik honaino.

Horretxegatik egiten diogu gorazarre modukoa testu xume honekin: bere posizioari irmo eusteagatik, hamarkadarik hamarkada, eta argudio interesgarriak oparitzeagatik.

ESKER EMATEA

Eskertzen diot Joxe Azurmendiri Lopez Adanen bidean jarri izana; eta, Lopez Adani bereziki, testu hau idazteko eman didan laguntza zinez handia. Okerrak nireak dira; eta, zuzenetan asko harenak.